

1965-1970-ci İLLƏRDƏ AZƏRBAYCANDA ƏDƏBİ- BƏDİİ BIBLIOQRAFİK VƏSAİTLƏR SİSTEMİNİN FORMALAŞMASI

Azərbaycanda bədii ədəbiyyat və ədəbiyyatşünaslığın zəngin sənəd kütləsinin yaranması, həmçinin biblioqrafik prosesdə qazanılmış nəliyyətlər bu sahədə kəmiyyət və keyfiyyət baxımından yeni biblioqrafik vəsaitlər sisteminin meydana gəlməsinə səbəb oldu.

Keçən əsrin 60-cı illərində Azərbaycanda ədəbi-bədii biblioqrafik vəsaitlər sisteminin formalaşması vəzifələri milli ədəbiyyatımızın yeni inkişaf mərhələsi olan yaradıcılıq imkanları və qarşıdakı perspektivləri ilə müəyyənləşdirildi.

Bu vəzifələr xalqımızın zəngin ədəbi irsini biblioqrafik üsulla tədqiq etmək ədəbi-bədii əsərlərin nəşrləri üzrə biblioqrafik axtarışlar aparmaq, ayrı-ayrı sənətkarların həyat və yaradıcılığı haqqında biblioqrafik əsərlər yaratmaqla Azərbaycan və dünya ədəbiyyatının geniş oxucu kütlələri arasında təbliğində, eləcə də ədəbi irsimizə dair aparılan tədqiqat işlərinin biblioqrafik informasiya təminatında fəal iştirak etməkdən ibarət idi.

Bu baxımdan ölkəmizdə bədii ədəbiyyat və ədəbiyyatşünaslığa dair sənədləşdirilmiş biblioqrafik informasiyanın əsas forması, onun yayılması və istifadəsində əsas vasitə sayılan biblioqrafik vəsaitlər sisteminin ədəbi mühitin xüsusiyyətlərinə uyğun şəkildə daha da inkişaf etdirilməsi bu dövrdə ədəbi-bədii biblioqrafik fəaliyyət üçün ən zəruri vasitələrdən biri idi.

Professor Zöhrab Əliyevin yazdığı kimi «Biblioqrafik informasiyanın məqsədinə, oxucu istiqamətinə uyğun olan fikrə, məqsədə, forma və məzmununa görə vəhdətdə götürülmüş və qaydaya salınmış biblioqrafik yazı toplusu» olan ədəbi-bədii biblioqrafik vəsaitlər sistemi XX əsrin 60-cı illərində respublikamızın ədəbi həyatına dair formalaşan informasiya tələbatının təmin edilməsinə yönəlməli idi. Çünki bu dövrdə Azərbaycanda bədii ədəbiyyat və ədəbiyyatşünaslıq sahəsində əsrlər boyu formalaşmış zəngin və çoxsahəli sənəd kütləsindən səmərəli istifadə etmək, bu mürəkkəb sənəd kütləsindən lazımı informasiyanı əldə etmək, ədəbi-bədii biblioqrafik vəsaitlərə olan ictimai tələbatı getdikcə artırdı.

60-cı illərdə ölkədə bədii ədəbiyyat və ədəbiyyatşünaslıq sahəsində «sənəd-informasiya istehlakçısı» sistemində informasiya maneələrini aradan qaldırmağa kömək edən vasitələrin və ilk növbədə bibliografik göstəricilərin yaradılması zərurəti aktuallıq kəsb edirdi ki, bunun da əsas səbəbi qeyd etdiyimiz kimi cəmiyyətdə bu sahədə getdikcə inkişaf edən bibliografik tələbat idi.

Tanınmış Rusiya bibliografiyaşünası O.P.Korşunov hər hansı bir elm və bilik sahəsinə dair cəmiyyətdə bibliografik tələbatın meydana gəlməsinin əsas səbəblərini belə qruplaşdırır:

- informasiyaya olan tələbatın dərk edilməsi;
- həmin tələbatın sənədlərə müraciət etmədən mümkün olmaması;
- informasiya istehlakçısı ilə sənədlər arasında mövcud maneələrin aradan qaldırılmasını təmin edən bibliografik informasiyanın zəruriliyi;

-informasiya istehlakçılarının bibliografik informasiya mənbələrini və həmin mənbələrdən istifadə qaydalarını bilməsi (12, S.43).

Qeyd etmək lazımdır ki, 60-cı illərdə respublikamızda ədəbi-bədii bibliografiyaya olan tələbatın yuxarıda göstərilən bütün şərtləri mövcud idi.

Onu da qeyd etmək lazımdır ki, respublikamızda ədəbi bibliografiyanın gələcək inkişafı üçün artıq bünövrə yaranmışdı. Xüsusən, XX əsrin 40-50-ci illərində respublikada bədii ədəbiyyat və ədəbiyyatşünaslıq bibliografiyası sahəsində çox qiymətli nailiyyətlər əldə edilmiş, zəngin təcrübə formalaşmışdı.

Azərbaycanda ədəbi bibliografiya tarixinin ilk tədqiqatçısı Rasim Kazımovun yazdığı kimi 1920-1965-ci illərdə «Azərbaycanda bədii ədəbiyyat və ədəbiyyatşünaslıq bibliografiyası sürətlə inkişaf edərək, bibliografiyanın bütün əsas tipləri və növlərində dəyərli əsərlər yaranmışdı ki, onlar bədii ədəbiyyatın geniş oxucu kütlələri arasında təbliğində və ədəbi irsimizə dair ararılacaq tədqiqat işlərində köməkçi elmi vəsaitlər kimi müvəffəqiyyətlə istifadə olunurdu» (11, S.3)

Həmin illərdə Azərbaycan ədəbiyyatı klassiklərinin əsərlərinin nəşrləri haqqında bibliografik axtarışlar aparılmış, ayrı-ayrı sənətkarların, o cümlədən, N.Gəncəvinin, M.F.Axundovun, M.Ə.Sabirin, C.Məmmədquluzadənin və başqalarının həyat və yaradıcılığı haqqında qiymətli bibliografik tədqiqatlar yaradılmışdı.

XX əsr Azərbaycan ədəbiyyatının görkəmli nümayəndələri M.S.Ordubadı, Ə.Haqqverdiyev, C.Cabbarlı, S.Vurğun, M.İbrahimov, S.Rüstəm, M.Rahim, R.Rza, M.Hüseyn və başqa sənətkarlarımıza həsr olunmuş bibliografik vəsaitlər, onların ədəbi irsinin öyrənilməsi və təbliğində çox böyük rol oynayırdı.

Görkəmli ədəbiyyatşünas alimlərdən M.A.Dadaşzadə, F.Qasımzadə, H.Araslıya həsr olunmuş göstəricilər ciddi bibliografik axtarışların nəticəsi idi.

Azərbaycan ədəbiyyatı tarixi, onun zəngin irsi, inkişaf mərhələləri ayrı-ayrı sənətkarların həyat və yaradıcılığına həsr olunmuş bibliografik göstəricilərlə yanaşı, öz əksini xeyli mövzu göstəricilərində, ümumləşdirilmiş, elmi-köməkçi retrospektiv və tövsiyə-seçmə xarakterli bibliografik əsərlərdə də tapmışdı.

Azərbaycan ədəbiyyatının çoxsaylı mənbələri sırf ədəbi bibliografik əsərlərlə yanaşı, öz əksini eyni zamanda MEA Mərkəzi Kitabxanasının, Dövlət Kitab Palatasının, M.F.Axundov adına Milli kitabxanasının, Bakı Dövlət Universitetinin öz nəşrlərini əhatə edən, həmçinin mətbuat tariximizi əks etdirən əsaslı bibliografik göstəricilərində də tapmışdı.

60-70-ci illərdə Azərbaycanda bədii ədəbiyyat və ədəbiyyatşünaslıq bibliografiyasının inkişafının səciyyəvi xüsusiyyətlərindən biri də onun nəzəri baxımdan təcridən püxtələşməsi idi. Belə ki, bu illərdə «Azərbaycanda bibliografiya nəzəriyyəsi» artıq müstəqil yaradıcılıq sahəsi kimi fikri təkamül dövrü keçirərək kiçik həcmli ictimai və resenziyadan tarixi və problematik məqalə, monoqrafik əsər və dissertasiya səviyyəsinə yüksəlmişdi (11, S.7).

Görkəmli alim bibliografiyaşünas alimlərdən Z.H.Əliyevin, R.Ə.Kazımovun, Ə.T.Xələfovun, F.A.Bayramovun əsərlərində respublikada bibliografiya işləri ümumilikdə və o cümlədən, ədəbi-bədii bibliografiyanın tarixi, inkişaf problemləri geniş təhlil edilmişdir.

Bütün bunlar ədəbi bibliografiyamızın zəngin ənənə və yeni məzmun əsasında inkişaf etdirilməsi üçün əsaslı zəmin yaratmışdı.

60-cı illərin ikinci yarısında Azərbaycanda bədii ədəbiyyat və ədəbiyyatşünaslıq bibliografiyası nəzəri-elmi və metodiki səviyyə baxımından yeni mərhələyə daxil olmuşdu. Bu dövrdə bibliografiya sahəsində aparıcı müəssisələr olan M.F.Axundov adına Dövlət Kitabxanası, Respublika Kitab Palatası ilə yanaşı MEA Mərkəzi Elmi Kitabxanasının fəaliyyəti diqqəti cəlb edirdi.

1965-ci ildə MEA-nın Mərkəzi Elmi Kitabxanası «Azərbaycanın elm və mədəniyyət xadimləri» seriyası altında şəxsi elmi-köməkçi bibliografik göstəricilər hazırlamaq sahəsində təşəbbüs göstərərək elmimizin görkəmli nümayəndələrinə həsr olunmuş bibliografik vəsaitlər nəşr etməyə başladı. Bunların içərisində akademik Məmməd Arif Dadaşzadəyə (8), Feyzulla Qasımzadəyə (5), Həmid Araslı (6) və Mir Cəlala (9) həsr edilmiş göstəricilər respublikada ədəbiyyatşünaslıq sahəsində ilk şəxsi göstəricilər idi.

Bu göstəricilərdə Azərbaycan ədəbiyyatının görkəmli tədqiqatçı-
larının təqribən qırx il ərzində nəşr edilmiş elmi-tədqiqat əsərləri, tənqi-
di və publisistik məqalələri, tərcümələri, bədii əsərləri, dərslik və dərs
vəsaitləri, redaktə etdiyi əsərlər, həyat və yaradıcılıqları haqqında mate-
riallar bibliografiyalaşdırılmışdır.

Adları çəkilən göstəricilərin vahid sxem və metodika əsasında tərtib
edilməsinə baxmayaraq, hər bir müəllifin yaradıcılığında xüsusiyyətlər onun şəxsi yaradıcılıq aləmini xarakterizə edən amillər də nəzərə alınmışdır. Bu baxımdan M.A.Dadaşzadəyə, M.Cəlala həsr edilmiş göstəricilərdə müəlliflərin «bədii əsərləri», «tərcümələri», F.Qasımlıya göstəricisində «metodik vəsaitlər», «tərtib etdiyi əsərlər» bölmələrinin olması, onların yaradıcılığının fərdi xüsusiyyətlərini bibliografik üsullarla əks etdirmək məqsədini daşıyırdı.

Qeyd edilən elmi-köməkçi göstəricilərdə materialların müəlliflərin əsərlərinin onların yaradıcılıq xüsusiyyətlərinə uyğun olaraq çap əsərlərinin növlərinə görə qruplaşdırılması («kitab şəklində nəşr olunmuş əsərləri», «ədəbi tənqidi və publisistik məqalələri», «tərcümələri», «bədii əsərləri» və s.) Hər bir bölmə daxilində xronoloji prinsipə əməl edilməsi, ehtiyac olduqda sərəlvhələrin qısa izahı, bibliografik təsvirlərin dəqiqliyi, eləcə də göstəricilərin mükəmməlliyi, onların yüksək elmi-bibliografik səviyyədə tərtib edilməsini sübut edən şərtlərdir.

Bu göstəricilərin mükəmməlliyini, struktur baxımdan təkmil olmasını əyani şəkildə yazıçı-alim Mir Cəlal Paşayevə həsr edilmiş, göstəricidə müşahidə etmək olar.

Belə ki, «Mir Cəlal» (9) bibliografik vəsaitində müəllifin 1934-1968-ci illərdə yalnız Azərbaycan dilində nəşr edilmiş 44 adda kitabı, 195 adda dövrü mətbuatda və dərsliklərdə dərc edilmiş, bədii əsərləri, 624 adda ədəbi-tənqidi və publisistik məqalələri, ümumilikdə isə ədibin həyat və yaradıcılığı ilə əlaqədar minə yaxın müxtəlif mənbə özünün tam və dolğun bibliografik təsvirini tapmışdır.

Hər bir göstəricidə müəllifin həyat və fəaliyyətinin əsas tarixlərinin salnaməsi, əsərlərinin və onun haqqında yazmış müəlliflərin əlifba göstəriciləri vəsaitdən istifadəni xeyli asanlaşdırır və səmərəli edir.

1969-1970-ci illərdə «Azərbaycanın elm və mədəniyyət xadimləri» seriyasında tanınmış dilşünas alimlərimizdən M.S.Şirəliyevə (15), Ə.M.Dəmirçizadəyə (4) həsr edilmiş göstəricilərdə ədəbi bibliografiya tarixində əlamətdar hadisə kimi qiymətləndirilə bilər.

Məlumdur ki, M.Şirəliyev və Ə.Dəmirçizadə özlərinin çoxşaxəli elmi tədqiqat fəaliyyətində Azərbaycan xalqının milli ədəbi dilinin tarixi, inkişaf mərhələləri, şifahi xalq ədəbiyyatı, İ.Nəsimi, Ş.İ.Xətai, M.Füzuli, M.P.Vaqif, M.F.Axundov, M.Ə.Sabir və başqa sənətkarlar

rın dil və üslub xüsusiyyətləri, ədəbi dilin inkişafında onların rolu və s. məsələlər geniş tədqiq edilmişdir. Bu baxımdan həmin göstəricilər eyni zamanda Azərbaycan ədəbiyyatı və ədəbiyyatşünaslığı bibliografiyasının olduqca qiymətli nümunələri sayıla bilər.

Hər iki göstəricidə müəlliflərin kitabları, elmi və publisistik məqalələri, məruzə və çıxışları, redaktə etdiyi əsərlər, həyat və yaradıcılıqları haqqında ədəbiyyat Azərbaycan və rus dillərində öz əksini tapmışdır.

MEA Mərkəzi Elmi Kitabxanasının 1965-1970-ci illərdə nəşr etdiyi şəxsi bibliografik göstəricilərdə əks etdirilmiş materiallar ümumilikdə götürüldükdə Azərbaycan ədəbiyyatının tarixi, ayrı-ayrı sənətkarlar haqqında, ədəbiyyat nəzəriyyəsi və ədəbi tənqid sahəsində çalışan mütəxəssislərə xeyli faydalı sənədlər təqdim edərək, onları çox vaxt aparıcı bibliografik axtarışlardan azad etmiş, elmi işçi əməyinin təşkilində müəyyən rol oynamışdır.

Bu göstəricilərin əsas məqsədi ayrı-ayrı ədəbi şəxsiyyətlərin yaradıcılıq yolunu tarixi hadisələrin istiqamətindən tədris olunmayaraq əbədi prosesin inkişaf ilə ahəngdar şəkildə bibliografik üsullarla təhlil və tədqiq etməkdən ibarət olmuşdur.

60-cı illərdə həyat və yaradıcılığı ətraflı bibliografiyalaşdırılan yazıçılardan biri də Cəfər Cabbarlı olmuşdur. Onun yaradıcılığı haqqında hələ 20-ci illərdən başlanan tədqiqatlar 60-cı illərdə əzəmətli sənəd kütləsinə çevrilmiş, mütəxəssislər və geniş oxucu kütləsi tərəfindən dərin maraqla istifadə edilirdi.

C.Cabbarlıya həsr edilmiş ilk bibliografik göstərici (2) 1950-ci ildə filoloq-alim Nazim Axundov tərəfindən tərtib edilmişdir. Lakin bu göstərici tövsiyə xarakteri daşdığından mükəmməl deyildi.

1965-ci ildə yenə Nazim Axundov tərəfindən hazırlanmış və Respublika Kitab Palatası tərəfindən nəşr edilmiş ikinci bibliografik göstərici (3) isə öz məzmunu, tərtibi prinsipi baxımından elmi-köməkçi xarakterli vəsait kimi bu dövrdə Azərbaycan ədəbiyyatı bibliografiyası sahəsində əlamətdar hadisə sayıla bilər.

Göstəricinin ən müsbət cəhəti və elmi əhəmiyyəti ondan ibarətdir ki, burada onun 1915-ci ildən 1965-ci ilə qədər, yəni 80 il ərzində əsərlərinin tam əksəriyyətinin nəşr tarixi sistemləşdirilmiş qaydaya öz əksini tapmışdır.

1965-ci ildə Cəfər Cabbarlı haqqında bibliografik məlumat xarakterli əsərlər sırasında Məziyə Paşayeva tərəfindən tərtib olunmuş MEA Respublika Əlyazmaları Fondu tərəfindən (hazırda MEA Əlyazmalar İnstitutu) nəşr edilmiş «Cəfər Cabbarlı arxivinin təsviri» adlı kitabdır (13)

Kitabın C.Cabbarlının Respublika Əlyazmaları fondunda mühafizə edilən əsərlərinin (şerlərinin, hekayələrinin, pyeslərinin, ədəbi-tənqidi məqalələrinin və s.) eləcə də onun tərcümələrinin, məktublarının, əsərlərinin müxtəlif variantlarının, qaralamalarının, onun şəxsiyyətinə aid olan müxtəlif sənədlərin (ərizələrin, anketlərin, protokolların və s.) arxivində olan çap kitablarının təsviri verilmişdir.

C.Cabbarlı arxivinin təsviri bu böyük ədəbin yaradıcılığı və ictimai fəaliyyətinin tədqiq edilməsində olduqca əhəmiyyətli rol oynamış və oynamaqdadır.

60-cı illər Azərbaycan ədəbiyyatı biblioqrafiyasında əlamətdar hadisələrdən biri XX əsr klassik ədəbiyyatımızın qabaqcıl nümayəndəsi, publisist, dramaturq Cəlil Məmmədquluzadəyə həsr edilmiş, özünün mükəmməlliyi və tərtibi prinsipləri ilə bütün əvvəlki şəxsi göstəricilərdən keyfiyyətcə fərqlənən elmi-köməkçi biblioqrafik göstəricinin yaranması oldu (1).

Biblioqrafiyaşünas-alim, C.Məmmədquluzadə irsinin nəşr tarixinin tədqiqatçısı, filologiya elmləri namizədi Fərman Bayramov tərəfindən hazırlanmış bu göstərici daha çox biblioqrafik tədqiqat əsəridir.

Fərman Bayramovun Cəlil Məmmədquluzadəyə həsr edilmiş biblioqrafik göstərici keçən əsrin 60-cı illərində Azərbaycan ədəbiyyatına dair meydana gələn ilk biblioqrafik monoqrafiyadır.

60-cı illərin ikinci yarısında Azərbaycan ədəbiyyatı biblioqrafiyası yazıçı və şairlərə həsr edilmiş elmi-köməkçi göstəricilərlə yanaşı kiçik həcmli tövsiyə vəsaitləri və biblioqrafik yaddaşlar formasında da inkişaf edirdi. Belə ədəbiyyat göstəriciləri bir qayda olaraq ayrı-ayrı ədiblərin yubileyləri münasibətilə əsasən M.F.Axundov adına Dövlət Kitabxanası tərəfindən hazırlanırdı.

Belə vəsaitlər içərisində M.F.Axundov adına Dövlət Kitabxanasının məhsulu olan «Mikayıl Rəfil» (1965), «Osman Sarıvəlli» (1966), «C.Məmmədquluzadə» (1966), «Tağı Şahbazi (Simurg)» (1967), «Molla Pənah Vaqif» (1970), «Qasım Bəy Zakir» (1970), «Nəcəf bəy Vəzirov» (1970) qısa tövsiyə ədəbiyyat göstəriciləri diqqəti cəlb edir.

Orta hesabla 2-3 min nüsxələrdə çap edilən bu biblioqrafik informasiya vəsaitləri əsasən ədiblərin həyat və yaradıcılığı ilə ilk dəfə tanış olmaq istəyən oxucu kütlələri üçün nəzərdə tutulduğundan onların məzmununda ədəbiyyat siyahıları ilə yanaşı, maarifləndirici məlumatlar xüsusi yer tutur.

Qeyd etmək lazımdır ki, 60-cı illərin ikinci yarısında M.F.Axundov adına Milli Kitabxananın tövsiyə biblioqrafiyası istiqamətindəki fəaliyyəti heç də müstəqil vəsaitlərin hazırlanması ilə məhdudlaşdırılmırdı.

1960-cı ildən kitabxana tərəfindən nəşr edilən «Əlamətdar və tarixi günlər təqvimi» də bu dövrdə Azərbaycan ədəbiyyatı nümayəndələrinin həyat və yaradıcılığının tarixi hadisələri ilə əlaqədar yüzə qədər tövsiyə biblioqrafik siyahıları dərc edilmişdir. Belə ki, 1966-1970-ci illərdə «Təqvim»in səhifələrində M.Fizuli, M.P.Vaqif, M.F.Axundov, İ.Nəsimi, A.Bakıxanov, M.Ə.Sabir, S.Ə.Şirvani, C.Cabbarlı, S.Vurğun, S.S.Axundov, Ə.Haqverdiyev, O.Sarıvəlli, H.Cavid, M.Muşviq və s. onlarca ədiblərimiz haqqında tövsiyə xarakterli biblioqrafik materiallar dərc edilmişdir.

Milli kitabxanamızın 1960-1970-ci illərdə nəşr etdiyi «Əlamətdar və tarixi günlər təqvimi»nin əhəmiyyətindən bəhs edən professor Xəlil İsmayılov qeyd edir ki: «Bu seriyalı vəsaitin özünəməxsusluğunu şərtləndirən bir neçə amil vardır ki, o da həmin vəsaitin dövriliyində, müntəzəmliyində, metodik göstərişlərlə biblioqrafik ünsürlərin əlaqələndirilməsində özünü göstərirdi.» (7)

60-cı illərin ikinci yarısında Azərbaycan ədəbiyyatı və ədəbiyyatşünaslığı biblioqrafiyasının inkişafında bir sıra sanballı, ümumi biblioqrafik göstəricilərin böyük əhəmiyyəti oldu. Bunlardan birincisi Nazim Axundov tərəfindən tərtib edilmiş və MEA-nın Nizami adına Ədəbiyyat və Dil İnstitutu tərəfindən nəşr edilmiş «Azərbaycanda dövrü mətbuat (1832-1920)» biblioqrafik göstəricisi idi.

Göstəricinin elmi əhəmiyyətindən danışarkən ilk əvvəl qeyd etməliyik ki, xalqımızın ədəbi-bədii fikrinin tarixi əhəmiyyətli dərəcədə dövrü mətbuatla bağlıdır.

Bəhs edilən dövrdə Azərbaycanda ədəbi-bədii biblioqrafiyanın inkişafında əhəmiyyətli rol oynamış ümumi biblioqrafik göstəricilərdən biri də «Sovet Azərbaycanında elmin inkişafı» (14) adlı vəsaitdir.

Göstəricidə Azərbaycanda müxtəlif elm sahələrinin problemlərinin tədqiq edən monoqrafiyalar, elmi məqalələr və digər sənədlər əks etdirilmiş, yalnız Azərbaycan elminin ümumilikdə və ayrı-ayrı sahələrinin, o cümlədən, ədəbiyyatşünaslığın inkişafına həsr olunmuş elm tarixi və elmsünaslıq xarakteri daşıyan kitablar və məqalələr əhatə olunmuşdur.

1965-ci ildə Azərbaycanda əhaliyə kitabxana xidmətində əlamətdar hadisə baş vermişdir. Həmin il Respublika Nazirlər Sovetinin qərarı ilə Respublika Uşaq Kitabxanası yaradılmış və kitabxananın Əsasnaməsində onun uşaq oxucuları üçün tövsiyə biblioqrafiyası mərkəzi olması qeyd edilmişdir. Görkəmli alim və maarifçi Firudin Bəy Köçərlinin adını daşıyan bu kitabxananın yaradılması və ona uşaq ədəbiyyatı üzrə tövsiyə biblioqrafiya mərkəzi statusunun verilməsi, şübhəsiz ki, Azər-

baycanda uşaq ədəbiyyatı bibliografiasının inkişafına səmərəli təsir göstərdi.

60-cı illərin ikinci yarısında Azərbaycanda bədii ədəbiyyat və ədəbiyyatşünaslıq sahəsində bibliografik informasiya fəaliyyətinin mühüm istiqaməti dövlət bibliografik göstəriciləri vasitəsilə Respublika Kitab Palatası tərəfindən həyata keçirilirdi.

«1960-cı ildən «Kitab salnaməsi», «Jurnal məqalələri salnaməsi», «Qəzet məqalələri salnaməsi» birləşdirilərək «Azərbaycan mətbuat salnaməsi» adı ilə ayda bir dəfə nəşr olunurdu.

1966-1970-ci illərdə «Azərbaycan mətbuat salnaməsi»nin 60 sayı buraxılmış və bu sayların bütün hissələrində Azərbaycan ədəbiyyatı və ədəbiyyatşünaslığı ilə əlaqədar çap əsərlərinin bütün növləri (kitablar, jurnal və qəzet məqalələri) mükəmməl surətdə öz əksini tapmışdır.

Bundan əlavə, Kitab Palatası tərəfindən 1960-cı ildə nəşr edilən «Birillik Azərbaycan kitabı»nın 1966-1970-ci illərdə 5 buraxılışı olmuş və buraxılışlarda respublikada nəşr dilindən asılı olmayaraq buraxılan bütün kitab və kitabçaların bibliografik təsviri verilmişdir ki, bunların da əhəmiyyətli hissəsini bədii ədəbiyyat və ədəbiyyatşünaslıq nəşrləri təşkil etmişdir.

Beləliklə, XX əsrin 60-cı illərində Azərbaycanda bədii ədəbiyyat və ədəbiyyatşünaslıq sahəsində formalaşan bibliografik vəsaitlər sisteminin elmi təhlili bizə əsas verir ki, bu dövrü milli ədəbi-bədii bibliografiya tarixində təkamül dövrü adlandıraq. Çünki bu az müddətdə ölkədə bədii ədəbiyyat və ədəbiyyatşünaslıq sahəsində bibliografik vəsaitlərin demək olar ki, bütün növlərində dəyərli əsərlər yaradılmışdır ki, bu mənbələr indi də müvafiq sənədlərin tələbatçıları tərəfindən səmərəli istifadə edilməsində mühüm köməkçi vasitə rolunu oynayırlar.

ƏDƏBİYYAT:

1. Bayramov F.A. *C.Məmmədquluzadə: Bibliografiya (1866-1969)*.-B.: Azər nəşr, 1966.-265 s
2. C.Cabbarlı: *Bibliografiya / Tərtib edən: N.Axundov; M.F.Axundov ad. Azərbaycan Respublika Kitabxanası*.-B., 1958.- 54 s.
3. C.Cabbarlı: *Bibliografiya / Tərtib edən: N.Axundov; Azərbaycan Dövlət Kitab Palatası*.-B., 1965.-109 s.
4. Dəmirçizadə Ə.M.: *Bibliografiya*.-B.: Elm, 1970.-64 s.
5. F.S.Qasımlı: *Bibliografiya*.-B.: Elm, 1968.-62 s.
6. H.M.Araslı: *Bibliografiya*.-B.: Elm, 1970.-98 s.

7. İsmayilov X.İ. *Azərbaycan Respublikasında kitabxana işinin metodik təminat sisteminin inkişaf tarixi (1918-2000): Monoqrafiya*.-B., 2000.-450 s.

8. M.A.Dadaşzadə: *Bibliografiya*.-B., 1965.-81 s.

9. Mir Cəlal: *Bibliografiya*.-B.: Elm, 1968.-136 s.

10. Əliyev Z.H. *Ümumi bibliografiyaşünaslıq: Dərs vəsaiti*.-B., 2001.-143 s.

11. Kazımov R.Ə. *Azərbaycanda bədii ədəbiyyat və ədəbiyyatşünaslıq bibliografiyası (1920-1965)*.-B., 1971.-125 s.

12. Коршунов О.Р. *Библиографоведение. Общий курс*.-М., 1990.-С.43.

13. Paşayeva M. Cəfər Cabbarlı arxivinin təsviri.-B.: Azərb.EA nəşriyyatı, 1965.-253 s.

14. *Sovet Azərbaycanında elmin inkişafı (1920-1970): Bibliografiya/ Azərbaycan SSR EA Əsaslı Kitabxanası*.-B.: Elm, 1970.-142 s.

15. Şirəliyev M.Ş.: *Bibliografiya*.-B.: Elm, 1970.-64 s.

Сима Исмаилова

ФОРМИРОВАНИЕ СИСТЕМЫ ЛИТЕРАТУРНО-ХУДОЖЕСТВЕННЫХ БИБЛИОГРАФИЧЕСКИХ ПОСОБИЙ В АЗЕРБАЙДЖАНЕ ЗА 1965-1970 ГГ.

В статье анализируется развитие системы библиографических пособий посвященных художественной литературе, литературоведению и литературной критике. Особое внимание уделено библиографическим источникам где рассматриваются вопросы формирования системы этих пособий, рассматривается деятельность ведущих библиотек республики в области литературно-художественной библиографии.